

KRAJOWY
PLAN
ODBUĐOWY

KRAJOWY
PLAN
ODBUĐOWY

Sfinansowane przez
Unię Europejską
NextGenerationEU

**Hereditas realizuje przedsięwzięcie
Dziedzictwo obok mnie. Gminne
Cuda Regionu. Edycja II.**

Dofinansowanie z UE: 100 000 PLN

O projekcie

Współczesna społeczność lokalna przeżywa od lat 90. XX w. głębokie zmiany. Kiedyś bardziej jednorodna ekonomicznie i kulturowo, żyła w stabilniejszym, zintegrowanym systemie społecznym. Dziś – fragmentaryzowana i poddana presji procesów globalizacji – coraz częściej nie potrafi odnaleźć cech i wartości, które by ją trwale łączyły. Trzeba jasno stwierdzić, że nie ma gminy, która nie posiadałaby na swoim obszarze dziedzictwa. Zależnie od gminy i jej losów, dziedzictwo może być w lepszym lub gorszym stanie, bardziej lub mniej uświadomione, ale każda gmina ma swoją przyrodę, tradycję, kulturę, historię i ich świadectwa na swoim terenie. Niniejsze zadanie łączy w sobie zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne przez zainicjowanie, poprawę i modelowanie samoorganizacji społecznej, z podtrzymywaniem i upowszechnianiem tradycji narodowej, pielęgnowaniem polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej.

Termin realizacji projektu:

01.09.2024 – 31.12.2024

Zasięg realizacji projektu:

Ogólnopolski

Celem zadania jest promocja osiągnięć kultury lokalnej oraz zwiększenie jej znaczenia w życiu społecznym, przy wykorzystaniu narzędzi internetowych. Zakłada łączenie potencjałów społecznych (ok. 550 os.) w przedmiocie identyfikacji i ewidencjonowania materialnych i niematerialnych elementów dziedzictwa kulturowego.

Narzędzia projektowe:

- Przeprowadzenie cyklu 4 szkoleń celem pozyskania 50 Lokalnych Koordynatorów Nadzorujących, dalej LKN
- Zaangażowanie lokalnej (gminnej) społeczności w proces ewidencjonowania Cudów Regionu, w tym rekrutacja wolontariuszy (min. 500 osób) oraz organizacja przez LKN szkolenia szczebla regionalnego
- Korzystając z dostępnych narzędzi i metod – przeprowadzenie przez przeszkolone zespoły procesu identyfikacji, oceny oraz inwentaryzacji Gminnych Cudów Regionu
- Organizacja konferencji podsumowującej zadanie, w tym prezentującej i promującej produkt projektu – ogólnopolską bazę Gminnych Cudów Regionu.

Dziedzictwo lokalne jest...

dynamicznym zjawiskiem, które ewoluuje w czasie, odzwierciedlając zmiany społeczne, kulturowe i polityczne. Jego wartość jest często interpretowana różnie w zależności od kontekstu społecznego i kulturowego, w którym się znajduje.

Materialne dziedzictwo, jak zabytki czy przedmioty codziennego użytku, może przyciągać uwagę swoją estetyką i historią, będąc jednocześnie miejscem spotkań i refleksji nad przeszłością. Z kolei niematerialne dziedzictwo, takie jak tradycje i umiejętności, odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu tożsamości lokalnych społeczności oraz w przekazywaniu wartości i wiedzy z pokolenia na pokolenie.

Ostatecznie, zarówno dziedzictwo materialne, jak i niematerialne, tworzy bogaty kontekst dla współczesnych działań i decyzji, wpływając na sposób, w jaki postrzegamy siebie i nasze miejsce w świecie. Warto dbać o te elementy, by zachować ich znaczenie dla przyszłych pokoleń.

Praca z lokalnym dziedzictwem składa się z kilku etapów...

Praca z lokalnym dziedzictwem to złożony proces, który wymaga zrozumienia różnych warstw znaczeniowych i kontekstów. Kluczowe etapy, takie jak poznanie czy przypisywanie znaczeń wskazują na potrzebę głębokiego zaangażowania zarówno specjalistów, jak i lokalnej społeczności.

Poznanie dziedzictwa to fundament, który pozwala na odkrycie jego różnorodnych aspektów. Bez zrozumienia, co dla danej społeczności jest istotne, trudno mówić o skutecznej ochronie czy promocji dziedzictwa.

Przypisywanie znaczeń i wartości jest procesem, który ukazuje, jak subiektywne mogą być interpretacje dziedzictwa. Zróżnicowane perspektywy – od konserwatorów po członków społeczności – pozwalają na stworzenie bogatszego obrazu dziedzictwa, które ma znaczenie nie tylko w kontekście historycznym, ale i współczesnym.

Różnorodność dziedzictwa, zarówno w formie materialnej, jak i niematerialnej, jest odzwierciedleniem złożoności ludzkich doświadczeń. Dlatego ważne jest, aby angażować społeczność w dialog na temat jej dziedzictwa, słuchać ich historii i emocji. Takie podejście nie tylko wzbogaca zrozumienie dziedzictwa, ale także buduje więzi społeczne i lokalną tożsamość.

Ostatecznie, dziedzictwo powinno być postrzegane jako żywy element kultury, który nieustannie ewoluuje. Angażowanie lokalnych mieszkańców w proces jego odkrywania i ochrony przyczynia się do tworzenia trwałych wartości i wspólnego poczucia przynależności.

Wiele do zrozumienia i interpretacji dziedzictwa wniósł Freeman Tilden - zarówno kulturowego, jak i przyrodniczego. Jego podejście, które akcentuje empatię i osobiste zaangażowanie, stanowi istotny fundament w pracy z lokalną społecznością.

Kluczowe aspekty Tildena w interpretacji dziedzictwa:

1. **Empatia:** Zrozumienie, kim są odbiorcy, ich zainteresowań i potrzeb, jest niezbędne. To pozwala dostosować przekaz tak, aby był dla nich istotny i angażujący.
2. **Osobiste doświadczenie:** Tilden podkreśla znaczenie osobistego związku z dziedzictwem. Dając odbiorcom możliwość indywidualnego przeżywania, można budować głębsze relacje i zrozumienie, co sprzyja ochronie dziedzictwa.
3. **Zróżnicowanie odbiorców:** Uwzględnienie różnych grup wiekowych i ich potrzeb jest kluczowe w planowaniu działań interpretacyjnych. Coś, co przemawia do dorosłych, może być mniej zrozumiałe dla dzieci.
4. **Wielogłosowość:** Interpretacja powinna być polifoniczna – zachęcać do różnorodnych punktów widzenia i samodzielnego myślenia. Tilden nawołuje do zadawania pytań, które prowokują do refleksji i odkrywania.
5. **Interdyscyplinarność:** Łączenie wiedzy z różnych dziedzin – historii, geografii, etnografii czy biologii – pozwala na szersze zrozumienie dziedzictwa jako złożonego zjawiska, które ma znaczenie w kontekście życia ludzkiego.

Tilden inspirował do myślenia o dziedzictwie nie tylko jako o obiektach czy tradycjach, ale jako o żywym elemencie kultury, który łączy przeszłość z teraźniejszością. Jego zasady interpretacji są cennym narzędziem dla wszystkich, którzy pragną skutecznie przekazywać wiedzę o dziedzictwie, angażując społeczności w jego ochronę i celebrowanie. Warto korzystać z tych wskazówek, by tworzyć doświadczenia, które będą zarówno edukacyjne, jak i inspirujące.

Lokalne dziedzictwo to niezwykle bogaty obszar, który można eksplorować z wielu perspektyw. Różnorodność tematów, które można poruszać, pozwala na stworzenie angażujących wydarzeń, które przyciągną różne grupy odbiorców. Oto kilka dodatkowych pomysłów i rozważań na temat podejścia do lokalnego dziedzictwa:

Propozycje tematów i działań:

1. Dziedzictwo kolejowe:

- **Tematy historyczne:** Organizowanie warsztatów lub prelekcji na temat dawnych tras kolejowych, które łączyły regiony, i ich wpływu na migracje oraz rozwój miast.
- **Perspektywa osobista:** Zbieranie wspomnień od lokalnych mieszkańców związanych z podróżami kolejowymi, które mogą stać się cennym materiałem archiwalnym.

2. Układy urbanistyczne:

- **Zajęcia plenerowe:** Spacer po mieście, podczas którego uczestnicy będą mogli odkrywać różne style architektoniczne i omawiać, jak urbanistyka kształtuje życie codzienne.
- **Warsztaty projektowe:** Zachęcanie do zaprojektowania własnych, idealnych przestrzeni miejskich z uwzględnieniem potrzeb lokalnej społeczności.

3. Historia przemysłu:

- **Tematy dotyczące pamięci:** Tworzenie wystaw lub projektów artystycznych nawiązujących do historii lokalnych zakładów przemysłowych, które pokazują ich wpływ na życie mieszkańców.
- **Spotkania z byłymi pracownikami:** Organizowanie wydarzeń, na których ludzie będą mogli dzielić się swoimi doświadczeniami i wspomnieniami związanymi z pracą w przemyśle.

4. Cmentarze jako miejsca pamięci:

- **Edukacyjne wydarzenia:** Organizowanie dni otwartych na cmentarzach, podczas których uczestnicy mogliby uczyć się o historii lokalnych rodzin, symbolice nagrobków i tradycjach żałobnych.
- **Wspólne sprzątnięcie:** Akcje sprzątnięcia cmentarzy jako sposób na integrację społeczności i wspólne pielęgnowanie pamięci o przeszłości.

Inspirowanie się własnymi pasjami:

Można skupić się na aspektach takich jak:

- Historia kobiet: Eksploracja roli kobiet w lokalnych społecznościach oraz ich wpływu na kulturę i tradycje.
- Tradycje kulinarne: Badanie lokalnych przepisów i potraw oraz organizowanie warsztatów kulinarnych.
- Dziedzictwo przyrodnicze: Ochrona lokalnych ekosystemów i zrównoważony rozwój.

Każde z tych podejść może nie tylko wzbogacić lokalną społeczność, ale także pomóc w zrozumieniu, jak przeszłość wpływa na naszą teraźniejszość. Zachęcanie do aktywnego uczestnictwa w odkrywaniu i pielęgnowaniu lokalnego dziedzictwa sprzyja tworzeniu silnych więzi społecznych i poczucia przynależności.

Identyfikacja zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego

Źródła informacji przydatne podczas tworzenia wykazu elementów lokalnego dziedzictwa:

1. **Dziedzictwo niematerialne** - uwzględnienie różnych przejawów tradycji, od przekazów ustnych po rzemiosło i kulinaria, jest istotne, aby uchwycić pełnię lokalnej kultury. Ważne jest również, aby angażować lokalne społeczności w proces identyfikacji i zarządzania tym dziedzictwem, co pozwala na wzmacnianie więzi społecznych oraz ochronę tożsamości kulturowej. Dodatkowo, konsultacje z ekspertami i organizacjami pozarządowymi mogą wzbogacić wiedzę na temat lokalnych tradycji. Warto również zwrócić uwagę na produkty, które mają szczególne znaczenie w danej gminie i są uznawane za tradycyjne. Współpraca z lokalnymi wytwórcami może przynieść wiele korzyści, w tym zwiększenie świadomości o wartości lokalnego dziedzictwa.

Identyfikacja zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego

Dziedzictwo materialne:

- **Zabytki nieruchome niewpisane do inwentarzy muzealnych** (Lista miejsc światowego dziedzictwa UNESCO; Lista pomników historii; Rejestr zabytków; Wojewódzka ewidencja zabytków; Gminna ewidencja zabytków; Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego)
- **Zabytki ruchome niewpisane do inwentarzy muzealnych i nienależące do zasobów archiwalnych lub zasobów bibliotecznych** (Rejestr zabytków; Wojewódzka ewidencja zabytków)
- **Muzealia** (Wykaz muzeów państwowych; Wykaz muzeów współprowadzonych; Wykaz muzeów samorządowych; Wykaz muzeów wpisany do Państwowego Rejestru Muzeów; Wykaz muzeów utworzonych przez osoby fizyczne; Wykaz muzeów kościelnych; Wykaz muzeów utworzonych przez osoby prawne)
- **Archiwalia i księgozbiór** (Archiwum centralne oraz jego oddziały wojewódzkie i lokalne; Jednostki organizacyjne Kościołów i związków wyznaniowych, np. parafie, zbory; gminy wyznaniowe; Archiwa zakładowe znajdujące się w zabytkowych zakładach przemysłowych, w których kontynuowana jest produkcja; Biblioteki)
- **Krajobraz kulturowy** (Audyt krajobrazowy, Rejestr zabytków, Wojewódzka ewidencja zabytków, Gminna ewidencja zabytków, Parki kulturowe ustanowione na terenie gminy, Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego)

Oto wykaz osób, instytucji i urzędów, z którymi warto podjąć współpracę w kwestii tworzenia wykazu lokalnego dziedzictwa:

- Wojewódzki Konserwator Zabytków właściwy terytorialnie dla obszaru gminy (zabytki nieruchome, zabytki ruchome, krajobraz kulturowy),
- Samorządowy Konserwator Zabytków, o ile działa na terenie gminy lub powiatu (zabytki nieruchome, zabytki ruchome, krajobraz kulturowy),
- Diecezjalny Konserwator Zabytków (zabytki nieruchome, zabytki ruchome, muzealia),
- Narodowy Instytut Dziedzictwa (zabytki nieruchome, zabytki ruchome, zasób archiwalny, krajobraz kulturowy, dziedzictwo niematerialne),
- specjaliści z zakresu dziedzictwa kulturowego (np.: zabytki nieruchome – historycy, historycy sztuki, historycy architektury, archeolodzy, regionaliści; zabytki ruchome – historycy, historycy sztuki, archeolodzy, regionaliści; muzea i muzealia – muzealnicy; zasób archiwalny i księgozbiory – archiwiści, historycy, regionaliści; krajobraz kulturowy – architekci krajobrazu, urbaniści, historycy architektury; dziedzictwo niematerialne – etnografowie, regionaliści, antropolodzy, socjolodzy kultury, etnolingwiści, etnomuzykolodzy),
- uczelnie wyższe (zabytki nieruchome, zabytki ruchome, muzealia, zasób archiwalny i księgozbiór, krajobraz kulturowy, dziedzictwo niematerialne),
- muzea i paramuzea (zabytki ruchome, muzealia, zasób archiwalny i księgozbiór, dziedzictwo niematerialne);
- biblioteki (zasób archiwalny i księgozbiór),
- archiwa (zasób archiwalny, zabytki nieruchome, zabytki ruchome, dziedzictwo niematerialne),
- instytucje kultury działające na obszarze gminy (dziedzictwo niematerialne),
- władze kościelne i przedstawiciele związków wyznaniowych (zabytki nieruchome, zabytki ruchome, muzealia, zasób archiwalny i księgozbiór, dziedzictwo niematerialne),

- organizacje pozarządowe działające w zakresie dziedzictwa kulturowego na terenie gminy (zabytki nieruchome, zabytki ruchome, muzealia, zasób archiwalny i księgozbiór, krajobraz kulturowy, dziedzictwo niematerialne),
- regionalne organizacje turystyczne (zabytki nieruchome, muzealia, krajobraz kulturowy, dziedzictwo niematerialne),
- Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze – oddział lokalny (zabytki nieruchome, zabytki ruchome, muzealia, krajobraz kulturowy),
- Uniwersytety Trzeciego Wieku (zasób archiwalny, dziedzictwo niematerialne),
- koła gospodyń wiejskich (zasób archiwalny, dziedzictwo niematerialne),
- lokalne grupy działania (zabytki nieruchome, zabytki ruchome, muzealia, zasób archiwalny i księgozbiór, dziedzictwo niematerialne),
- lokalni liderzy i animatorzy kultury (zabytki nieruchome, zabytki ruchome, muzealia, zasób archiwalny i księgozbiór, krajobraz kulturowy, dziedzictwo niematerialne),
- mieszkańcy gminy (zabytki nieruchome, zabytki ruchome, muzealia, zasób archiwalny i księgozbiór, krajobraz kulturowy, dziedzictwo niematerialne).